

FORSKNINGSRÅDET FOR SAMFUND OG ERHVERV

Resumé Samfundsvidenskabens rolle i 2015

Samfundsvidenskabens rolle i 2015

Udgivet af Forskningsrådet for Samfund og Erhverv

Grafisk design: Marianne Dunker Jensen

Redaktion: Pia Jørnø

Tryk: Clichéfa Grafisk AS

Oplag: 1.000

ISBN: 87-90201-97-3 (trykt version)

87-90201-98-1 (online-version)

Resumé **Samfundsvidenskabens** **rolle i 2015**

FORSKNINGSRÅDET FOR SAMFUND OG ERHVERV NOVEMBER 2006

Samfundsvidenskabens rolle i 2015 **Forord** Samfund
ndsvideuskabens rolle i 2015 Forord

Dansk samfundsvidenskab får gode karakterer: Den er både produktiv og aktiv inden for en bred vifte af samfundsvidenskabelige forskningsområder.

Men vi kan blive endnu bedre. Vi kan fortsat forbedre informationen og rådgivningen til beslutningstagerne og borgerne i samfundet, og vi kan fremme det internationale forskningssamarbejde yderligere. Vi bør også sikre forskningsgrundlaget for de samfundsvidenskabelige uddannelser, så de alle er internationalt konkurrencedygtige. Forbedringerne skal ske gennem at vedligeholde og udvikle samfundsforskningen, så den hele tiden benytter de mest avancerede, internationalt anerkendte metoder. Der skal også være kapacitet til at kunne dække de mange forskellige samfundsvidenskabelige områder, så forskerne med kort varsel kan generere viden om de nye problemer og tendenser i samfundet. Samtidig bør satsningen på eliteforskere udbygges, og samarbejdet skal styrkes mellem forskerne indbyrdes og mellem forskerne og virksomheder, myndigheder og andre interessenter.

Det er kernen i den vision for dansk samfundsvidenskab, som Forskningsrådet for Samfund og Erhverv (FSE) har udarbejdet.

FSE præsenterer visionen i denne pjece – sammen med sin vurdering af dansk samfundsvidenskab her og nu, og hvad der skal til for at realisere visionen. Vi håber, at pjecen kan danne baggrund for en konstruk-

tiv diskussion om samfundsvidenskaben i fremtidens Danmark. Hvis man har lyst til at vide mere, er visionen uddybet i en nylig udkommet hvidbog.

København, november 2006

Birgitte Sloth

Formand for Forskningsrådet for Samfund og Erhverv

Samfundsvidenskaben – uundværlig i det moderne s
ndsvideuskaben – uundværlig i det moderne samfund

Der er brug for samfundsvidenskaben. Den hjælper os til at forstå den verden, vi lever i, og til at tackle de udfordringer, samfundet står over for – økonomisk, politisk, socialt og juridisk. Adskillige resultater fra samfundsvidenskaben har haft afgørende betydning for vores velstand og velfærd: Produktionen af selv den mindste møtrik bygger på samfundsvidenskabelig viden om virksomhedsledelse, økonomistyring, markedsføring, regulering af arbejdsmarkedet, integrationspolitik, erhvervs politik, arbejdsmiljølovgivning og miljøret. Det kræver også samfundsvidenskabelig indsigt, når vi skal bekæmpe globale problemer som sult, nød, forurening, diktatoriske regimer og terrorisme. Og for nylig har samfundsvidenskabelige teorier om globaliseringens udfordringer dannet baggrund for politiske diskussioner om, hvordan vi i Danmark skal placere os i det internationale samfund.

De samfundsvidenskabelige kandidater er – med deres forskningsbaserede uddannelser – uundværlige for det moderne samfunds drift og økonomi: Politikere, organisationer, virksomheder og borgere bruger samfundsvidenskabelige begreber og værktøjer for at forstå komplicerede sammenhænge og til at træffe kvalificerede beslutninger om den fremtidige indretning af samfundet. Samtidig benytter medierne konstant samfundsforskere til at kommentere og forklare centrale begivenheder i det politiske, økonomiske og sociale liv.

Samfundet er under stadig forandring, og det gør eksisterende samfundsvidenskabelig viden og teorier forældede. Næppe havde forskerne for eksempel fået udviklet teorierne om verdensordenen under Den Kolde Krig, før der skete dramatiske omvæltninger, og teorierne mest fik historisk interesse. Til gengæld kan samfundsvidenskaben tilbyde ny og relevant viden om de ændrede samfundsforhold – baseret på nye teorier og metoder.

Ændringerne i samfundet sker hurtigere og hurtigere. Derfor er der mere brug for samfundsvidenskaben end nogensinde før. Der er blandt andet behov for nye samfundsvidenskabelige modeller, som kan bruges til at træffe beslutninger i usikre omgivelser eller skiftende tider, og for metoder, som kan fremme innovationen i såvel erhvervslivet som den offentlige sektor. Helt aktuelt bidrager samfundsvidenskaben til mere effektiv drift af sygehusene, bedre integration af nydanskere på arbejdsmarkedet, fortsat vækst i erhvervslivet og energibesparende reformer på transportområdet.

Samfundsvidenskaben i fremtiden
skaben i fremtidens Danmark – FSE's vision
en i fremtidens Danmark – FSE's vision

Dansk samfundsvidenskab er i en positiv udvikling. Den er både produktiv og opnår stadig større anerkendelse i det internationale forskningsmiljø. Samtidig dækker den en bred vifte af samfundsvidenskabelige forskningsområder.

Men det er ikke nok, at dansk samfundsvidenskab er af høj kvalitet og effektivitet. Samfundsvidenskaben skal også fortsat yde et væsentligt bidrag til samfundsudviklingen. Vi skal derfor spørge os selv: Hvilken samfundsvidenskab vil vi gerne have i Danmark? Hvilken rolle skal den spille, og hvilke opgaver skal den løse? Eller med andre ord: Hvad skal samfundsvidenskaben levere nu og i fremtiden?

Det har FSE) søgt at besvare ved at opstille en vision for dansk samfundsvidenskab i 2015. Vi har valgt dette år, fordi omstillingsprocesser tager tid – effekten af beslutninger, der træffes nu, vil først for alvor slå igennem om 8-10 år.

Visionen for samfundsvidenskaben i 2015 giver også et pejlemærke, der har gjort det muligt at vurdere, hvor samfundsvidenskaben befinder sig her og nu: Spørgsmålet er, om samfundsvidenskaben i dag leverer varen? Svaret er, at det gør den i stor udstrækning. Allerede nu lever samfundsvidenskaben i mange henseender op til de krav, som visionen stiller. Men der er også problemer og barrierer, som skal overvindes, hvis vi skal realisere visionen fuldt ud. Derfor er der behov for at igangsætte en række nye tiltag.

I de følgende afsnit præsenterer vi de fem delvisioner, som udgør den samlede vision, og skitserer FSE's vurdering af dansk samfundsvidenskab i dag sammen med de initiativer, der kan gøre visionen til virkelighed.

VISION RELEVANT OG PRÆCIS VIDEN – TIL TIDEN VISION RELEVANT OG PRÆCIS

Dansk samfundsvidenskab vil i 2015 være en troværdig og inspirerende leverandør af relevant viden til beslutningstagere på alle niveauer samt til den brede offentlighed af interesserede og informerede borgere.

Borgerne og beslutningstagerne skal have et oplyst og kvalificeret grundlag for at deltage i samfundsdebatten og træffe hensigtsmæssige beslutninger, når der sker ændringer. Det er ganske enkelt et uomgængeligt krav i et velfungerende, moderne demokrati.

Allerede i dag har beslutningstagere og borgere adgang til præcis og forståelig samfundsvidenskabelig viden om væsentlige politiske, sociale, økonomiske og retlige problemstillinger. Formidlingen af samfundsforskningen er nemlig øget, både i dagspressen og direkte fra forskningsmiljøerne til målgrupperne. Samtidig har de samfundsvidenskabelige institutter tilsammen et bredt beredskab med ekspertise inden for mange forskellige forskningsområder, og samfundsforskerne

arbejder målrettet på at forstå og løse konkrete samfundsmæssige problemer. Det betyder, at samfundsforskningen med kort varsel kan generere ny viden, hver gang behovet opstår.

Men det bliver stadig sværere for samfundsvidenskaben at producere viden inden for alle de områder, hvor der er behov. Dels fordi den hastige forandringstakt i samfundet kræver ny forskning inden for flere og flere områder. Dels fordi tiden til egentlig forskning fortrænges af øget undervisningstid på grund af det stærkt voksende studentertal, og dels fordi samfundsforskernes formidling på dansk er presset af et stigende krav om international publicering af forskningen.

For at imødegå disse tendenser – og dermed opfylde visionen i 2015 – foreslår FSE blandt andet følgende tiltag:

- Samfundsforskernes formidling af viden til danske aftagere skal fremmes – ved at gøre de såkaldte meriteringsnormer mere alsidige og ved at tilbyde uddannelse i præcis, letforståelig og engageret formidling.
- Der bør skaffes flere ressourcer til målrettet formidling for at sikre, at den producerede viden når de rette aftagere.
- Der bør sikres ressourcer til at fastholde og udvikle samfundsvidenskabens brede forskningsberedskab, så der ikke mangler ekspertviden, når der pludselig opstår behov inden for specielle områder. Samtidig skal der sikres risikovillige midler til at udvikle nye spirende områder.

Dansk samfundsvidenskab vil i 2015 være et væsentligt grundlag for uddannelse og efteruddannelse af de aktører, der beskæftiger sig med problemstillinger af økonomisk, politisk eller anden samfundsmæssig karakter.

De samfundsvidenskabelige kandidater skal have de rette kvalifikationer til at skabe fornyelse og opfylde mål i institutioner, virksomheder og organisationer. De skal både have en faktuel viden om samfundsforhold og en analytisk og historisk forståelse af baggrunden for konkrete begivenheder. Den høje forandringshastighed i dagens samfund gør det vigtigere end nogensinde at udstyre kandidaterne med metoder, der gør dem i stand til at tackle nye problemstillinger og skaffe ny viden.

Disse kompetencer kan kun opnås gennem samfundsvidenskabelige uddannelser, som hele tiden er baseret på den nyeste og mest avancerede forskning nationalt og internationalt.

Den forskningsbaserede undervisning er imidlertid truet. Dels fordi taksterne i taxameterordningen – dvs. de bevillinger, staten giver pr. studerende pr. år – er uforklarligt lave på det samfundsvidenskabelige område i forhold til andre uddannelser. Dels fordi universiteternes basismidler til forskning ikke følger med det voksende studentertal.

I det lange løb er resultatet, at uddannelsesinstitutionerne har for få ressourcer til at udvikle forskningsgrundlaget for de samfundsvidenskabelige uddannelser og til at trække ny forskning ind i undervisningen.

Antallet af samfundsvidenskabelige ph.d.-studerende er også vokset i de seneste år, og der er blevet opbygget en række velfungerende og innovative ph.d.-miljøer og forskerskoler. Imidlertid er nogle af de samfundsvidenskabelige områder begyndt at få problemer med at sikre tilstrækkelige ressourcer til vejledning. Det øger frafaldet og forlænger studietiden for ph.d.-stipendiaterne. Hertil kommer, at rekrutteringen til ph.d.-uddannelserne ikke er lige let inden for alle områder. Samtidig står nogle af områderne over for et generationsskifte. Det kan føre til problemer med at finde unge forskere – ph.d.'ere – som kan overtage den opbyggede viden og erfaring.

Der er endvidere et voksende behov for relevant efteruddannelse inden for samfundsvidenskaben, så de færdiguddannede kandidater – og andre ansat i samfundsfaglige stillinger – kan fastholde og videreudvikle deres kundskaber. Det er derfor glædeligt, at der allerede er en kraftig vækst i antallet af studerende på de samfundsvidenskabelige masteruddannelser, som er et af efteruddannelsestilbuddene på de danske universiteter. Væksten har dog langt fra dækket behovet for efter- og videreuddannelse. Det skyldes blandt andet, at universi-

teterne mangler incitament til at opdyrke efteruddannelsesmarkedet mere intensivt. De skal nemlig selv løbe den økonomiske risiko ved at udvikle og udbyde disse uddannelser.

På den baggrund finder FSE blandt andet nedenstående initiativer nødvendige, hvis dansk samfundsvidenskab også i 2015 skal være et væsentligt grundlag for uddannelse og efteruddannelse af de aktører, der beskæftiger sig med samfundsmæssige problemstillinger:

- Basistilskuddene til samfundsvidenskaben skal forbedres for at sikre, at undervisningen er tilstrækkelig forskningsbaseret på alle områder. Målet er, at alle de samfundsvidenskabelige uddannelser i Danmark er af international standard, så kandidaterne kan få arbejde i udlandet, og så uddannelserne tiltrækker dygtige studerende fra såvel ind- som udland.
- Det skal gøres mere økonomisk og karrieremæssigt attraktivt at tage en samfundsvidenskabelig ph.d.-uddannelse. Vejledningskapaciteten skal forøges, blandt andet ved at ansætte flere lektorer, og de kommende forskere skal uddannes i forskningsmiljøer, der behersker de mest avancerede teorier og metoder.
- Der bør etableres en administrationsforskeruddannelse for offentligt ansatte kandidater – som en naturlig parallel til erhvervsforskeruddannelsen, der er rettet mod det private erhvervsliv.
- Universiteterne skal tage ansvar for udbygning af masteruddan-

nelserne og bidrage til, at efteruddannelse bliver en naturlig del af ethvert karriereforløb. Det skal ske i samarbejde med de samfundsvidenskabelige kandidater, deres arbejdsgivere og deres faglige organisationer. Endvidere skal der tilføres offentlige midler til den forskning, som udføres for at understøtte efteruddannelserne, lige som universiteternes incitament til at udvikle og udbyde nye masteruddannelser skal styrkes.

VISION EN FREMRAGENDE DANSK SAMFUNDSVIDENSKAB I DEN INTERNATIONALE VERDEN VISION EN FREMRAGENDE

I 2015 er dansk samfundsvidenskab fortsat af høj videnskabelig kvalitet og en aktiv og velintegreret del af den internationale forskning.

Det er nødvendigt at samarbejde internationalt om forskningen, hvis vi skal bevare den høje videnskabelige kvalitet i dansk samfundsforskning, og hvis vi skal sikre danske myndigheder, virksomheder og borgere adgang til de nyeste og internationalt anerkendte forskningsresultater, sådan at de har det bedst mulige grundlag for at træffe beslutninger.

Mange forskere og forskningsmiljøer inden for dansk samfundsvidenskab har allerede en lang tradition for jævnlig, international publi-

cering samt et stærkt netværk af internationale forskere. Og der er en del danske samfundsforskere, som har opnået anerkendelse i det internationale forskersamfund. Flere danske samfundsvidenskabelige forskningsmiljøer er tilmed en del af den internationale elite.

Denne positive udvikling bør styrkes – der skal være internationalt anerkendt dansk forskning inden for alle samfundsvidenskabens forskningsområder. Det skal afspejles i publicering i internationale tidsskrifter og deltagelse i internationale konferencer. Dansk samfundsvidenskabelig forskning bør også fortsat være i international topklasse på en række områder. Det kan vi sikre ved at styrke satsningen på eliteforskere, der publicerer i de mest anerkendte internationale tidsskrifter, står i spidsen for succesfulde internationale forskningsprojekter, modtager internationale hædersbevisninger, inviteres til prestigefyldte konferencer etc.

På den baggrund anbefaler FSE blandt andet følgende tiltag for at styrke den høje internationale kvalitet i dansk samfundsvidenskab:

- Danske forskere og forskningsgrupper, der når op i den internationale elite, bør belønnes, eksempelvis med lettere adgang til forskningsmidler og andre ressourcer, således at der er incitament til hele tiden at arbejde mod at nå dette niveau.
- Institutionerne skal have vilje til og muligheder for at sikre eliteforskere en konkurrencedygtig løn, så det bliver lettere at tiltrække og fastholde danske og udenlandske topforskere.

- Danske samfundsforskere skal understøttes med økonomiske ressourcer og administrativ bistand i deres bestræbelser på at opnå forskningslederskab i store internationale forskningsprojekter og -netværk. Nogle af de internationale aktiviteter kræver national medfinansiering – som skal kunne fremskaffes efter en fleksibel og ubureaukratisk procedure og uden at belaste den enkelte institution.
- Det bør blive naturligt for alle samfundsvidenskabelige forskere at deltage i den internationale forskningsverden. Institutionerne skal have ressourcer og vilje til at sikre, at alle danske samfundsforskere deltager i internationale konferencer, seminarer og forskergrupper. Og til at sikre, at alle har adgang til assistance og data, der sætter dem i stand til at deltage i internationalt forskningssamarbejde.

VISION STÆRK METODEUDVIKLING VISION STÆRK METODEUDVIKLING VISION

I 2015 skal samfundsvidenskabens forskningsmetoder være yderligere udviklet, så der opnås stadig større præcision og gyldighed af resultaterne.

Veludviklede forskningsmetoder er et ufravigeligt krav, hvis man

skal være en attraktiv samarbejdspartner i forskningsverdenen – blandt fagfæller såvel som i tværvideenskabelige forskningsprojekter. Det er også en ufravigelig forudsætning for, at myndigheder, virksomheder og borgere kan bruge de samfundsvidenskabelige forskningsresultater.

I dag benytter dansk samfundsvidenskab alle relevante forskningsmetoder, og samlet set deltager forskerne aktivt i den løbende udvikling af metoder og teorier. Det betyder imidlertid ikke, at alle forskere og forskningsmiljøer i Danmark har tilstrækkeligt kendskab til de nyeste metoder inden for deres felt.

Flere samfundsvidenskabelige forskere kan således forbedre resultaternes pålidelighed ved at anvende bedre metoder eller ved at kombinere flere typer af data og metoder. Det kræver dels, at de enkelte forskere udvider deres kendskab til nye metoder, og dels at de relevante metoder bliver udvekslet på tværs af forskningsmiljøer og -discipliner. Sociologer og politologer kan for eksempel lade sig inspirere af økonomer og økonometrikere – til i højere grad at bruge avancerede statistiske modeller i forskellige analyser. Tilsvarende kan økonomerne hente nyttig viden fra sociologer og politologer – til at udvikle analyseteknikker, der for eksempel kan tage højde for betydningen af værdier og forestillinger i analyser af virksomheders og individers adfærd.

Målet er, at alle de opnåede forskningsresultater er af høj kvalitet

målt efter international standard. Og at resultaternes gyldighed og kvalitet er tydelig for de danske myndigheder, virksomheder og borgere, der skal bruge resultaterne.

For at nå målet foreslår FSE blandt andet følgende initiativer:

- Der skal igangsættes et nationalt udviklingsprogram, som skal fremme forskningsmiljøernes udvikling og udveksling af teorier og metoder.
- Forskning, der kombinerer kvantitative og kvalitative metoder – dvs. kombinerer statistiske data med dybdeinterviews – skal styrkes. Det skal blandt andet ske gennem udvikling af nye, forbedrede metoder til kombination af kvantitative og kvalitative analyser.

VISION UDVIKLING AF VIDEN I SAMSPIL MED OMVERDENEN VISION UDVIKLING AF VIDEN I SAMSPIL MED OMVERDENEN VISION UDVIKLING AF VIDEN I SAMSPIL MED OMVERDENEN

Samfundsvidenskabens beredskab for at udvikle viden om nye eller ændrede samfundsforhold vil i 2015 være styrket gennem øget forskningssamarbejde såvel som øget samspil med centrale aktører.

Det stigende forandringstempo i samfundet stiller store krav til samfundsvidenskabens beredskab. Den skal til stadighed være på forkant med interessenternes behov for viden og have kapacitet til at indfange og

forklare nye og skiftende samfundsfænomener. For at fremme dette, bør samfundsvidenskaben udvikles i tæt samspil med omverdenen, for eksempel i form af netværkssamarbejde.

Samfundsforskerne er blevet bedre til at indgå i forskellige former for netværkssamarbejde med andre forskningsgrupper og med vidensaftagere såsom myndigheder, virksomheder og organisationer. Men der er stadig langt igen, før den samfundsvidenskabelige forskning kan siges at foregå i tæt samspil med de centrale interessenter. Opbygningen af vidensnetværk tager nemlig tid og koster mange ressourcer, og samfundsforskningen er stadig præget af den mangeårige tradition for at forske på egen hånd.

For at styrke samfundsvidenskabens beredskab til at udvikle ny viden, foreslår FSE derfor blandt andet følgende aktiviteter:

- Samarbejdet mellem forskerne og vidensaftagerne skal styrkes gennem en række pilotprojekter, der kan generere eksempler på best practice.
- Forskernes omkostninger i forbindelse med eksternt samarbejde skal afdækkes og kompenseres.
- Adgangen til samfundsvidenskabelige forskningsresultater skal fremmes ved at understøtte elektronisk publicering og opbygning af vidensportaler på internettet. Det vil nemlig kunne stimulere vidensaftagernes interesse for at diskutere forskningen og bidrage til udviklingen af ny viden.

- Der bør udbydes offentlige midler til opbygning af vidensnetværk og forskningsplatforme. Der bør endvidere udvikles nye modeller for samarbejde – til at sikre, at al forskning, der gennemføres i samspil med vidensftagere eller andre interessenter, er fri, uafhængig og om nødvendigt kritisk.

**Forsknings- og
Innovationsstyrelsen**

Ministeriet for Videnskab
Teknologi og Udvikling

Bredgade 40
1260 København K

Tlf. 3544 6200
Fax 3544 6201

fist@fist.dk
www.fist.dk